

קנין הלכה

3

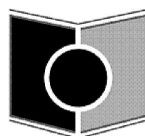
מראי מקומות

מס' 25

חודש אדר ב' תשפ"ב

יו"ד הלכות מליחה

סי' סט סעיפים יט-כא

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

2

ציונים לדברי הפמ"ג
שנכללים בחומר הנלמד בחודש אדר ב' תשפ"ב
יו"ד סימן סט סעיפים יט - כא

סימן סט

סעיף י

מ"ז ס"ק מז, מט, נ.

ש"ד ס"ק פד מוהתחלה עד ד"ה מעשה, ס"ק פה.

קנין הלכה

סעיף יט

הראשונים נחלקו בעיקר דין המליחה:

- א. רוב הראשונים, הראב"ד והרשב"א [תורת הבית הארוך] והר"ן [דף מב. מדפי הרי"ף] והמ"מ [פ"ו הט"ז] והריב"ש [סי' קסה] נקטו שהמליחה מוציאה את כל הדם ולכן אחרי שנמלח הבשר כדין אפשר לבשלו.¹
- ב. הרמב"ם [פ"ו מאכ"א הט"ז] נקט שהמליחה אינה מוציאה את כל הדם ולכן אין לבשל בשר אחרי המליחה אא"כ יחלטנו תחילה, והיינו שיתן אותו במים רותחים, שהם צומתים את הבשר והדם שבתוכם מהר ואין הדם יוצא ממנו אף ע"י בישול.^{2 3}

להלכה: השו"ע והרמ"א נקטו כרוב הראשונים שאין צורך לחלוט את הבשר ברותחין אחר המליחה קודם שיבשלוהו. אמנם השו"ע הביא את דעת הרמב"ם בתור י"א, וכתב הש"ך [ס"ק עח] שהשו"ע הביא דעה זו להורות שהיכא דאפשר יש לחוש לסברא זו, ודעת הרמ"א שאין לחוש כלל לסברא זו.⁴

סעיף ב

הנידון שבסעיף זה הוא מעשה דרש"י [הובא בתוס' דף קיב: סוד"ה והגים], בבשר שנמלח כדין ולא הודח אחרי מליחתו והונח אחר שיעור זמן מליחה בכלי שאינו מנוקב, וזב ממנו ציר ונשרה הבשר בציר, והתיר רש"י את הבשר, ותוס' כתבו את טעמו של רש"י כמבואר להלן, וסיימו דלמעשה אין להקל כי כבר נהגו העם איסור, וכ"כ הסמ"ג והמרדכי. אמנם הראב"ה [סימן אלף קיט] והרא"ש [סימן לח] והטור כתבו כרש"י שהבשר מותר.

ביאורים והערות

1. ואף שגם אחר שיעבור זמן מליחה יוצא מהבשר מוהל אדום, [וכתב הר"ן שהוא יותר אדום מהמוהל היוצא בשעת המליחה], מ"מ אין זה דם אלא חמר בשר. ועוד כתב הר"ן ד"ל שלא רצו חכמים להחמיר בדבר כ"כ, כיון שקי"ל שדם שמלחו אינו עובר עליו.
 2. וכתב התפארת למשה [סי' עג] שלהרמב"ם החליטה מעכבת אף בדיעבד, ואם בישל את הבשר בלי חליטה הרי הוא אסור. והלבוש [סי' עז] כתב שגם להרמב"ם אין החליטה מעכבת דיעבד כיון שנשאר רק מעט דם והוא בטל ברוב.
 3. גם דעת הרא"ה שהמליחה אינה מוציאה את כל הדם, אך הוא אינו מצריך חליטה [פי' שיתן את הבשר מתחילה במים רותחים], אלא מתיר לבשל את הבשר כדרכו שנותנו בצוננים והם מתחממים ומתבשלים, וטעמו משום שבשעה שהמים עדיין פושרים אין בהם כח לפלוט דם, וכשהן רותחים הם חולטים את הבשר.
 4. והנפק"מ שכתב הרא"ה היא שאם חתך את הבשר אחר שיעור זמן המליחה, הדם היוצא אסור וצריך להדיחו ולמולחו במקום החתך. והשו"ע [סעיף ה] פסק דלא כהרא"ה, ולא הביא כלל את שיטתו בתור י"א לחוש לה לכתחילה כפי שהביא את דעת הרמב"ם. ודן הפמ"ג לומר דאפשר שהרמב"ם אינו סובר כהרא"ה אלא מודה לשאר הראשונים שגם אם חתך את הבשר אחר המליחה א"צ למולחו במקום החתך אלא סגי בחליטה.
 4. וכתב המ"מ [פ"ו מאכ"א הט"ז] שלפי הרמב"ם אם צולה בשר אחרי מליחתו אסור להניח כלי ולקבל את השומן המנטף משום ששומן זה מעורב בדם. ולפי רוב הראשונים מותר להניח כלי לקבל את השומן דמשעה שמלח את הבשר כבר אין בו דם, וכן פסק השו"ע [סי' עז ס"ז].
- נפק"מ נוספת בין רוב הראשונים לבין הרמב"ם כתב הפמ"ג [בפתיחה] במקרה שהבשר שנמלח כדין נכבש במים מעת לעת, שלפי הרמב"ם כבוש כמבושל ויצא הדם שבבשר וחזר ונבלע בו ונאסר, ולפי רוב הראשונים אין בבשר דם כלל כיון שהמליחה הוציאה את כל דמו.

קנין הלכה

להלכה: פסק השו"ע דמן הדין יש להתיר, אך יש לחוש לכתחילה לדעת האוסרים, והרמ"א הביא את דעת האוסרים וכתב דכן נוהגים, אך הוסיף הרמ"א דבהפסד מרובה וסעודת מצוה יש להקל כרש"י.⁵

והנה במעשה דרש"י יש לדון מצד כמה נידונים:

- א. האם המוהל היוצא מן הבשר אחר שיעור זמן המליחה [קודם הדחה בתרייתא] הוא דם, או שאינו אלא חמר בשר ודינו כמים.
- ב. את"ל שדין המוהל כמים, האם הדם הבלוע במלח והדם הטוח ע"ג הבשר חוזר ונבלע בבשר.
- ג. האם המוהל והמלח נחשבים רותחים ואמרינן בהם דמליח כרותח, או שאינם רותחים.

טעם המתירים:

תוס' [דף קיב: ד"ה ודגים] כתבו דטעמו של רש"י הוא שהמוהל היוצא אחר שיעור זמן המליחה הוא היתר, ודינו כמים. ולענין הדם הבלוע במלח כתבו התוס' ב' אופנים:

- א. הדם שבמלח מתייבש בתוכו ואין בו כח להכלע בבשר אלא הוא עומד במקומו אע"פ שנמחה בתוך אותו מוהל.
 - ב. לאחר שיעור זמן מליחה פסק כח המלח מאחר שהפליט את הדם מן הבשר ושוב אינו נחשב כרותח.⁶
- הב"ח [הובא בט"ז ס"ק מו] כתב דטעם ההיתר משום שהמוהל מבטל את כח המלח ותו אינו נחשב כרותח, וכמו שכתבו הטור ושו"ע [לעיל סעיף ח] לגבי בשר שנמלח והונח אח"כ עם המלח שבו בכלי מלא מים.⁷
- וכתב הריטב"א [דף קיג.] שרש"י לא התיר אלא בדיעבד, אך לכתחילה אין ליתן בשר שנמלח ולא הודח בכלי שאינו מנוקב. וכך כתב גם הפמ"ג [מ"ז ס"ק נב].⁸

טעם האוסרים:

- א. הש"ך [ס"ק פה] כתב דהאוסרים סוברים שהמוהל היוצא אחר שיעור מליחה הוא דם, וכבר הובאה דעה כזו בב"י [סוס"י ס"ט] ובר"מ [סי' ע ס"ק י] ובכו"פ [ס"ק נה] ובחכמת אדם [כלל לב סעיף כ וסעיף ל].⁹

ביאורים והערות

5. ולענין אי מהניא מליחה שנית להוציא את הדם שנבלע עיין רמ"א [סי' ע ס"ו] ובפוסקים שם [דיש מהאחרונים שהקלו בהפסד מרובה, והיד יהודה [פי' הקצר סי' ע ס"ק מא] היקל בפשיטות אף בלא הפסד מרובה ע"י מליחה שנית].
 6. עיין ש"ך [סי' צא ס"ק יא] שכתב דמעשה דרש"י משמע קצת דלאחר שיעור מליחה פסק כח המלח.
 7. גם הש"ך [ס"ק עט] כתב לכאורה כהב"ח, שהמלח הנמחה בציר בטל בו. והט"ז [ס"ק מו] הקשה על הב"ח דאין לדמות בשר שנשרה בכלי מלא מים, שבזה כתב השו"ע [לעיל ס"ח] שהמים מבטלין כח המלח, לבשר השרוי במעט ציר [כן פירש החוות דעת בדברי הט"ז].
 8. עיי"ש שתמה על הט"ז שכתב דרש"י שרי גם לכתחילה.
 9. ולכאורה לפי הרשב"א וסיעתו הסוברים [לעיל סעיף יט] שהמליחה מוציאה את כל הדם שבבשר [וכל השאר אינו אלא חמר בשר, או שהוא מיעוט דם שלא החמירו בו], לא קיימת טענה זו שהמוהל עצמו הוא דם. [עוד יש להעיר דהש"ך [ס"ק עד] כתב דאף להאוסרים (בסעיף יח) בשר שנמלח בכלי שא"מ גם מה שמעל הציר, דחיישינן שהדם פירש ממקום למקום, מ"מ אין הם אוסרים (סעיף כ ובסוף סי' ע) מה שמעל הציר, משום דהתם איירי אחר שיעור מליחה שכבר פלטה החתיכה כל דמה, וצ"ע דזה סותר לכאורה מש"כ הש"ך כאן דאף אחר המליחה נפלט דם].
- ולפי האוסרים הסוברים שהמוהל היוצא הוא דם, צ"ל דהא דבעלמא מותר לבשל בשר אחר המליחה ללא חליטה, הוא משום שבזה שמדיחין את הבשר אחר המליחה נסתמים הנקבים של פליטת הדם ואף בכישול אין הדם הזה יוצא. [ומה שיוצא אחרי ההדחה ציר הוא ולא דם, דרך נקבי פליטת הדם נסתמין ולא נקבי פליטת הציר].

קנין הלכה

ב. הפמ"ג [ש"ד ס"ק פה] כתב דנהי שהמוהל היוצא אינו דם מ"מ האיסור הוא מחמת הדם שבמלח, וסוברים האוסרים שהדם שבמלח לא נתייבש ויש בכוחו להבלע בבשר.

ולפי ב' הדעות, סוברים החולקים על רש"י דלא פסק כח המלח אף אחרי שיעור זמן מליחה, ולכן הציר רותח והוא נבלע בבשר, או שהוא מבליע את הדם המעורב בו בבשר.

בשר שהורח ממלחו

כתב התורת הטאת [כלל יד דין א] שקיבל מרבנותיו דאם הדיח את הבשר ממלחו שוב אינו נאסר מהציר שוב ממנו [והובא בש"ך ס"ק פ].

והנה לפי הפמ"ג שנקט דטעם האוסרים משום שהדם הבלוע במלח והנמצא ע"ג הבשר נבלע בו, פשוט שהדחה מהניא דתו ליכא דם. אך להסוברים שהמוהל הזה אחר שיעור המליחה הוא עצמו דם, צ"ל דכאשר הדיח את הבשר נסתמו נקבי פליטת הדם ורק ציר זב ולא דם.

שיעור הבשר השורה בציר שנאסר

הפוסקים נחלקו כמה מהבשר השורה בציר נאסר:

- א. הרמ"א כתב דנאסר רק כדי קליפה, ומקורו בשערי דורא [סי' יד]. וכתב הד"מ [ס"ק מ] דאף שהא"ה כתב לאסור כל מה שנשרה בציר, מ"מ כיון שהרבה פוסקים סוברים כרש"י שאין הבשר נאסר כלל, די לנו אם נאסור כ"ק.¹⁰
 - ב. בספר או"ה [כלל י סט"ז] אסר את כל הבשר השרוי בציר וגם מעט למעלה ממנו כדי קליפה, וכן פסק הרש"ל [יש"ש פ"ח סי' עו] והובאו דבריו במ"ז [ס"ק מח] ובש"ך [ס"ק פא], ומשמע שהם נקטו כדבריו.
- והחכמת אדם [כלל לב סעיף יט] החמיר כמהרש"ל, אך במקום הפסד כתב דיש להקל כהרמ"א דסגי בקליפה.¹¹

במקרה שיש בבשר שבתוך הציר שישים כנגד הציר

כתב הש"ך [ס"ק פא] דכאשר יש בבשר שבתוך הציר שישים כנגד הציר הדבר תלוי במחלוקת הרמ"א והמהרש"ל, דלפי הרמ"א שנאסר רק כדי קליפה אין שאר הבשר מועיל לבטל שהרי הציר אינו מפעפע לשם, ולדעת הרש"ל דנאסר כולו מצרפין את כל

ביאורים והערות

10. ולכאורה צ"ע דממ"נ אם יש איסור נאסר כולו, ואם אין איסור לא נאסר גם כ"ק, ומה פשרה היא זו לאסור כ"ק. וי"ל דמן הדין סגי בכ"ק כיון שהדם כחוש ואינו נבלע יותר מכ"ק, והא דאסרו האו"ה והרש"ל את כל הבשר הוא משום דאמרינן דאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, [א"נ לחומרא דנים דם זה כשמן משום שהוא מעורב בציר ושומן, [עיי' ט"ז סי' קה ס"ק כו].

11. תוספת עיון

דין הבשר לפי המהרש"ל כשהיה בפחות משיעור כבישה בציר

הט"ז והש"ך העתיקו את דברי המהרש"ל בסתמא, ומשמע דאף אם שהה זמן מועט בציר נאסר כל הבשר. אמנם המנחת יעקב [כלל יד דין ב] כתב דפשוט שהמהרש"ל עצמו לא אסר אלא כשהבשר שהה בציר בשיעור כבישה בציר, דהיינו שיתגנו על האור וירתיה, דהא המהרש"ל עצמו סובר דבנפל בשר לציר גמור של תוך שיעור מליחה אינו נאסר אלא כ"ק אם לא שהה שיעור כבישה, ולכן אף שאנו אוסרים בשר שנפל לציר גמור אף אם שהה שיעור זמן מועט, ואוסרין את כל הבשר ולא רק כ"ק, מ"מ בציר זה שיצא אחר שנגמרה המליחה יש להקל.

וע"ע בחזו"א [סי' י ס"ק ז] שכתב שגם המהרש"ל והט"ז והש"ך לא אסרו אלא בשיעור כבישה בציר, דכיון שנכבש בציר אין סבא להקל שלא יאסר כולו. [והפמ"ג [מ"ז ס"ק ג] כתב דצ"ע אם להקל בפחות משיעור כבישה בכדי קליפה, אך בש"ד [ס"ק פב] כתב דסגי בכ"ק].

קנין הלכה

מה שבתוך הציר. [וכן כתוב גם בתורת חמאת כלל יד דין ב].

ורע"א תמה על דברים אלו, דהא בסי' קה נקטינן שבמליחה בעינן שישים וקליפה אף בדבר שמן המפפעע, ועוד דהא הרש"ל לא אסר אלא אחר שנכבש הבשר בציר וקודם לכן נאסר רק כ"ק, וא"כ גם כאשר נכבש הבשר ונאסר כולו לא הותרה הקליפה.

כמות הציר שבכלי שיאסר הבשר

כתב הט"ז [סי' ע ס"ק ו] והש"ך [שם ס"ק יא] דרק מוהל בעין שבכלי אוסר ולא לחלוהית בעלמא שע"ג הבשר, והטעם משום שבזה לא נהגו להחמיר, והמקור לזה הוא האו"ה [כלל יג דין א].

ולעיל [סעיף ח] כתב הרמ"א דבזמן שהאדם בא להדיח את הבשר מהמלח שעליו, אם הניחו בכלי שאינו מנוקב ע"מ ליתן עליו מים ולהדיחו אין לחוש. וכתב הש"ך [ס"ק לב] בשם האו"ה [כלל י סי' י"ט] דהיינו אף אם נמצא קצת מוהל בתוך הקערה דלא נהגו להחמיר בזה, ומשמע דהיינו משום שעוסק בהדחה ולכן לא החמירו.¹²

פסק ההלכה בענין הסברא דפסק כח המלח

לפי המבואר ברמ"א שנוהגין לאסור את הבשר ורק במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה מקילין, נמצא שבמקום שאין הפסד מרובה נקטינן שהבשר והציר נחשבים רותחים אף אחר שיעור מליחה, ובמקום הפסד מרובה וסעודת מצוה מקילין לומר דפסק כח המלח.¹³ וכ"כ הרמ"א [סי' צא ס"ה].

ועיין בט"ז [ס"ק מז] שהאריך להביא את דברי התה"ד [סי' קנט] שכתב דסברא זו נאמרת רק במלח שהכשירו בו בשר, דפסק כח המלח מאחר שהפליט את הבשר, אך אם לא מלח בו בשר, או שמלח בשר אחרי שנמלח והודח כדון, לא פסק כח המלח אף שהוא פולט ציר [כ"כ הפמ"ג מ"ז ס"ק מז].

וסברא זו לחלק בין מלח שפלט דם לשאר מלח נמצאת בתוס' [דף קיב: סוד"ה והדגים], וברא"ש [סי' לח].

ומתבאר מדברי הרמ"א [סי' צא ס"ה] דבמקום הפסד מרובה וסעודת מצוה מקילין לומר שפסק כח המלח, ולא רק שאין הדם אוסר אלא גם הבשר אינו אוסר גבינה, וה"ה אם הבשר הנמלח הוא טריפה לא יאסור מה שנמלח עמו.¹⁴ וכן הציר אינו אוסר לכלוכי חלב שבכלי אף שהציר הוא בשרי, משום שפסק כחו [עיין ש"ך ס"ק פד].

ביאורים והערות

12. והש"ך [ס"ק לב] הוסיף על לשון האו"ה [שכתב דאם נמצא קצת מוהל שרי בזמן מועט כזה שעוסק בהדחה] דמ"מ אם נמצא ציר ממש בכלי ה"ז נאסר מיד. ולשון זו צ"ב דמה בין מוהל לבין ציר ממש, וכתב היד יהודה [ס"ק כח] שכוונת הש"ך לחלק בין לחלוהית ציר טופחת תחת הבשר שע"ז כתב האו"ה שאינו אוסר, ובין ציר מכונס דאוסר.

13. ואף שאין הכרח לומר דהא דמקילין במקום הפ"מ הוא משום דנקטינן כסברא זו דפסק כח המלח, דאולי הוא משום הסברא האחרת שנאמרה בטעמו של היש"ש דהדם נתייבש בתוך המלח ואין לו כח להבלע בבשר, אך ברמ"א [סי' צא ס"ה] כתב דבמקום הפ"מ וסעודת מצוה נקטינן דאכן פסק כח המלח, וכ"כ הש"ך בסעיף זה [ס"ק פד].

14. והט"ז [סוס"ק מז] הביא את דברי הרש"ל שחילק בין הבשר לבין המלח. והנה הט"ז קיצר בהבאת דברי הרש"ל וכבר העיר בזה הבית מאיר, ולכן ראינו לנכון להביא את דברי הרש"ל אם כי הט"ז אינו פוסק כדבריו. המהרש"ל נקט שהבשר עצמו נשאר רותח אף אחר שיעור המליחה ורק המלח אינו רותח, ולכן הבשר שנמלח ולא הודח אוסר גבינה שנגעה בו. ומה שלא נאסר הבשר אחר שיעור מליחה מחמת הדם והציר שנאספו בגומות שבו, היא סברא מיוחדת בדם, דמתוך שאינו דם בעין רק דם פליטה אמרינן דמישריק שריק ואינו נבלע, כיון שדם וציר זה נחשבים צוננים.

עוד הוסיף הרש"ל שדוקא במלח שפלט דם מבשר אמרינן שפסק כח המלח, משום שכח רתיחת המלח נבלע בבשר והמלח נחשב מעתה צונן, אבל בשאר מלח כגון מלח שניתן בכותח, הוי חשיב כרותח אם לא היה נאכל מחמת מלחו. אמנם הט"ז מסיק להקל כהרמ"א, שבמקום הפסד מרובה וסעודת מצוה גם הבשר נחשב צונן.

קנין הלכה

ציר שנתאסף בנומות

בשר שנשאב בכלי מנוקב אחר שיעור המליחה ונתאסף ציר בנומות שבו ושהה כמה ימים, אין ציר זה אוסר את הבשר, דלא החמירו בו להיות נידון כבשר שמונח בכלי שאינו מנוקב, וכ"כ האו"ה [כלל י סכ"א] והובא בד"מ [ס"ק מ].¹⁵

דין הכלי שנמצא בו הציר

כתב הרמ"א שהכלי שנפל בו אותו הציר [שזב מהבשר אחר שיעור מליחה] אסור. וכתב הש"ך [ס"ק פב] דכלי עץ נאסר כדי קליפה ומהניא ליה קליפה משא"כ כלי חרס נאסר כולו, וציין הש"ך לדברי הרמ"א [סי' צא ס"ה] שמדויק מדבריו דרק לכלי עץ מהניא קליפה, משא"כ כלי חרס שנאסר כולו.

וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק פב] דהטעם שכלי חרס נאסר כולו הוא משום שהוא רך והוי כמאכל דקיי"ל דנאסר כולו במליחה.¹⁶ והמנחת יעקב [כלל פה ס"ק יא] נקט דגם כלי חרס אינו נאסר במליחה אלא כדי קליפה, אך להלכה משמע שהפמ"ג מחמיר כהש"ך דנאסר כולו.¹⁷

כלי חרס מנוקב

אם הכלי חרס מנוקב כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק פב] דאפשר שגם הש"ך יודה שאינו נאסר אלא כדי קליפה, ולכן היקל הפמ"ג בשעת הדחק במקום שנמץ ציר על כלי חרס מבחוץ והיה ערב שבת, ולא היה כלי אחר להטמין בו את התבשיל לכבוד שבת, לגרור היטב את הכלי במקום נפילת הטיפה, וחשיב גרירה זו כקליפה דכיון שנפל על הכלי מבחוץ הו"ל ככלי מנוקב. אמנם כתב שאם לא היה ערב שבת לא היה מיקל אף דהוי ככלי מנוקב, ואף שכלא"ה דעת המנחת יעקב [כלל פה אות יא] דלדינא גם כ"ח אינו נאסר יותר מכ"ק וכפי שהובא לעיל.¹⁸

ציר ששהה בכלי מעת לעת

כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק פב] בשם האו"ה [כלל כד דין ט] דאם הציר שהה בכלי מעת לעת נאסר כל הכלי אף בכלי עץ.

ביאורים והערות

15. וכתב האו"ה הטעם משום שלא הטריחוהו חכמים יותר מדאי בדם האיברים שהוא מדבריהם, דאל"כ אין לך בשר מותר לעולם שהרי בכל בשר יש לחלוחית ציר.
16. אמנם לפי הרמ"א דין זה צ"ע דהא דעת הרמ"א דלא נאסר המאכל ששהה בציר שזב אחר שיעור המליחה אלא כדי קליפה, ואיך יתכן שכלי חרס יהא יותר חמור. אך למאי דהחמירו הט"ז [ס"ק מת] והש"ך [ס"ק פא] כהמהרש"ל דנאסר כל המאכל השרוי בציר א"ש, דה"נ נאסר לפי הש"ך כל עובי הכלי.
17. ובספר תורת חטאת יש בזה סתירה, שבכלל יג [דין א] לענין מליחה בכלי שאינו מנוקב כתב דרוב הפוסקים סוברים שנאסר הכלי רק כ"ק, ודלא כמהרא"י בהגש"ד. ואילו בכלל יד [דין ב] לענין ציר שזב מן הבשר אחרי שיעור מליחה [מעשה דרש"י] הביא דברי מהרא"י שנאסר כל הכלי ולא כתב שיש חולקין, וכבר תמה בזה המנח"י [אות ד].
18. והפמ"ג [ש"ד ס"ק פא] דן לומר שהתו"ח [בכלל יד] איירי בשהה שיעור כבישת ציר כדי שיתנגנו על האור וירתיח, ולכן נאסר כולו, אך תמה דהא מדברי הרמ"א משמע שהמאכל נאסר רק כ"ק אף בשהה שיעור כבישת ציר ולא יתכן שהכלי יהא יותר חמור. ועיין בהגהת דגמ"ר מש"כ בזה. [ויש בדבריו ט"ס דמה שהביא מהתו"ח דנאסר כל הכלי הוא בכלל יד ולא בכלל יג].
18. והט"ז [ס"ק מט] כתב דהציר אוסר את הכלי כיון שאין לו מקום לצאת, ותמה הפמ"ג [מ"ז ס"ק מט] דהא גם בנטף על גב הכלי אסרינן את הכלי. [והדברים צ"ע דלכאורה גם הכלי דמי לכלי מנוקב, ובוה נתבאר [לעיל סעיף טז] שהכלי אינו נאסר בדיעבד, ורק בכלי חרס החמיר הש"ך [ס"ק ע] אף בדיעבד].

ציר ששהת בבלי כדי שיתננו על האור וירתח

כתב הפמ"ג [שם] דנראה שאינו נאסר אלא כדי קליפה [בבלי עין], דכן משמע ברמ"א [סעיף מז] שהכלי נאסר רק כדי קליפה, ומשמע דאיירי אף בשהת כדי כבישת ציר, וכך כתב החוות דעת [חידושים ס"ק נו].

בלי שיש בו שאריות חלב

כתב הרמ"א שאם הבשר הונח אחרי המליחה בבלי שיש בו שאריות חלב ה"ז אוסר את הבשר. וכתב הש"ך [סוס"ק פג] דמשמע מהרמ"א שכל הבשר אסור, ולכאורה משמע שהאיסור הוא גם על מה שמחין לציר. וכתב הש"ך דהטעם לאסור את כל הבשר מבואר בתורת הטאת [כלל יד דין ה], ומה שנתבאר שם הוא שאף לרש"י הסובר שהציר היוצא הוא מוחל בעלמא ולא דם, מ"מ הוא רותח ולכן נאסר הבשר. ולכאורה כוונתו דכיון שהציר רותח נבלע בו החלב ומפעפע בכלו, משום דטבע החלב לפעפע בכל החתיכה כמבואר בש"ך [סי' צב ס"ק ג], וכ"ש לדין שאין בקיאיין בין כחוש לשמן חיישינן שמפעפע בכלו.

בענין חיתוך בסכין

כתב השו"ע דלפי האוסרים במעשה דרש"י אם חתך בסכין טעון הגעלה. ועיין ש"ך [ס"ק פו] שכתב דלמאי דפסק השו"ע לחוש להאוסרים רק לכתחילה, ה"נ לכתחילה אמרינן לו שלא יחתוך, אך אם הוא חתך א"צ להגעיל את הסכין. והרמ"א התיר לחתוך בסכין אף לכתחילה דדם מיישרק שריק. והש"ך [ס"ק פז] הביא את דעת הרש"ל שפסק דלכתחילה צריך להגעילו ובדיעבד סגי אם קינחו בדבר קשה, והמחמיר לאסור בלי הגעלה תע"ב.

כתב הרמ"א דאף בתוך שיעור מליחה אם חתך בסכין אין הסכין צריכה הגעלה, אמנם כיון שיוצא דם בעין על הבשר במקום החיתוך, לכן צריך להדיח מקום זה ולמולחו.

והקשו הדגמ"ר והפמ"ג [ש"ד ס"ק פח] ורע"א דמאי מהניא הדחה במקום החיתוך, והרי הבשר רותח בזמן המליחה ודם בעין שעליו נבלע בו מיד, וכמבואר בסוף סי' ע דאם נפל דם בעין ע"ג הבשר בתוך זמן המליחה נאסר. ועיין בהגהת הגמ"ר שציין להגהתו על הרמ"א [לעיל סעיף ד] שכתב דלפי המבואר בש"ך [סי' ע ס"ק כט] דוקא מלח בעין מבליע דם בחתיכה, אבל מלח הנמצא על החתיכה שלא במקום החתך אינו מבליע, אף שהחתיכה כולה רותחת מחמת המליחה.

סעיף כא

מקור הדין באור זרוע המובא בהג"א פרק כל הבשר סי' מט ובמור.

עיין במ"ז [ס"ק נד] שמביא דנחלקו הר"ן והרשב"א, דהר"ן [דף מא: ד"ה ככר] כתב שדי לצלותו כמאכל בן דרוסאי, וכן כתב הרא"ש [פ"ז סי' ז] בשם מתיבתא דסני בתצי צליתו ותיבאו המור, והרשב"א [דף קיב. ד"ה א"ר נחמן] הצריך לצלותו עד שיהא ראוי לאכילה לרוב בני אדם.

ובהגש"ד כתב דמפני שאין הנשים בקיאות רגילות הן לצלות הבשר עד שיתייבש, וכתב המ"ז דכן ראוי לנהוג.

קנין הלכה

כתב הדרכי תשובה [אות שכה] בשם היר יהודה [ס"ק צה] ובשם אחרונים נוספים שאין למלוח בשר בסוכר, ואם מלחו ובישלו יש לאוסרו וגם את הכלים,¹⁹

שאלות לחזרה

על החומר הנלמד בחודש אדר ב' תשפ"ב

יו"ד הלכות מליחה סימן סט מסעי' יט

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סעיף יט

- א. אחר המליחה, לפני שרוצה לבשל הבשר ;
1) האם צריך להכניס הבשר למים רותחים, לדעת הרמב"ם ולדעת הטור?
2) מה הטעם שנתן הרמב"ם לדבריו?
3) איך ביאר הר"ן סברת הרמב"ם?
4) ומה טעם נחלקו עליו?
5) כמאן נקט המחבר ומה כתב הרמ"א על כך?

סעיף כ

- ב. בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ואח"כ הכניסוהו לכלי בלא הדחה ונתמלא הכלי מציר ;
1) אלו דעות הובאו בטור ובב"י האם הבשר מותר או אסור?
2) באר הטעמים לשיטות האוסרים?
3) ולשיטות המתירים, מה הטעם שהציר אינו אסור, ומה הטעם שהמלח אינו מבליע?
ג. 1) בנידון הנ"ל, מה נפסק בשו"ע, ואיך פסק הרמ"א ואיך פסקו הט"ז והש"ך למעשה, לכתחילה ובדיעבד?
2) ומה הדין אם הדיחו קודם שנתנו לכלי שאינו מנוקב ונתמלא אח"כ ציר?
3) והאם מהני אם יש ששים בתוך הציר לבטל?
4) ומה הדין אם נתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות?
ד. אם חתך הבשר בסכין אחר שיעור מליחה, האם סגי בהדחה או צריך הגעלה?
ה. 1) אחד שמלח אווז ונמצא טריפה ואחר ששהה שיעור מליחה נתנו עם בשר כשר, האם נאסר הבשר הכשר, בהפסד מרובה ובאין הפסד מרובה?
2) ומאי שנא מבשר וגבינה שנגעו זה בזה דאם שניהם מלוחים שניהם אסורים, ומשמע דאפי' אחר שיעור מליחה, ולא אמרינן דפסק כח המלח?
3) הא דנפסק דאחר ששהה שיעור מליחה אין עליו שם רותח, האם הכוונה לענין הדם או לענין הבשר? ואיזה נפק"מ לדינא איכא בזה?
4) סכסם השיטות המובאות בזה בט"ז, והכרעת הט"ז?
ו. 1) מה דין הכלי שנפל בו אותו הציר, ומה הטעם?
2) והאם מועיל קליפה או לא, בכלי מתכת או בכלי חרס, ומה הטעם?
ז. מה הדין אם הכלי הוא כלי חלבי ;
1) כשיש בו לכלוך?
2) אם אין בו לכלוך והוא בן יומו?
3) אם אין בו לכלוך והוא אינו בן יומו, ומה הטעם?
4) ומה הדין אם הוא הפסד מרובה ויש בה צורך סעודת מצוה?
5) ומה הדין אם שהה שיעור כבישה כדי שיתן על האור ויתחיל להרתיח?
ח. כתב המחבר : ולפי דבריו אע"פ ששהה הבשר המלח כשיעור אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה.
באר האם דבר זה הוא רק לשיטות האוסרים שבמחבר הנ"ל, ומה הכוונה בדברי השו"ע?
ט. אחר ששהה הבשר שיעור מליחה ;
1) האם מותר לכתחילה לחתוך ממנו בסכין קודם הדחה?
2) לשיטות האוסרים לכתחילה, מה הדין בדיעבד אם חתך ממנו, האם צריך הגעלה או סגי בקינוח בדבר קשה, לעצמו או לאחרים?
3) לשיטות המתירים לחתוך, מה דין הסכין? ואמאי אינם אוסרים מחשש שמא ישכח להדיחו?

סעיף כא

- י. במקום שאין מלח מצוי, יכול לצלותו לפני שיבשלנו כדי שיזוב דמו.
1) כמה זמן צריך לצלותו?
2) והאם צריך הדחה אחר הצליה?

קנין הלכה

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש אדר ב' יו"ד הלכות מליחה סימן סט מסעי' יט

שאלה א. מולחים כמות גדולה של עופות.

(1) האם אפשר להניחם ביחד (2) וכשמולחים גם בשר בקר וגם עופות האם אפשר להניחם ביחד (3) עבר יותר משעה ממתי שמלחו את הערימה הראשונה, ועשו גם הפסקה באמצע, כשממשיכם אח"כ, האם אפשר להמשיך להכשיר ולהניח באותה ערימה (4) אחרי שמלח כמה עופות עבר זמן, מלח עוד והניח עליהם, האם יכול להוציא אח"כ מלמטה את העופות שנמלחו תחלה וכבר עבר עליהם שיעור זמן המליחה, או שצריך להמתין עד שיעבור זמן שיעור מליחה [לכמילה שעה] ממתי שהניח עליהם את החלק השני (5) האם יש הבדל כמה זמן אחרי שמלח את אלו שלמטה הניח את אלו שמעליהם (6) ומה הדין אם מיד כשהניח את העליונים נזכר והורידם [ס"א, ט"ז סקט"ז וסק"ג, ש"ך סקל"ג וסק"ג, חו"ד זיאורים סק"א, יד יהודה ארוך סק"א, חכמ"א ל"ג כ"א].

שאלה ב. כשמכשירים עופות.

(1) האם משנה על איזה צד להניחם (2) הניחם על הצד החיצוני שלהם והתקבץ דם בתוך הצד הפנימי שלהם מה דינו (3) השאירו בצורה כזו את העופות לילה שלם, בבוקר ראו שיש דם, ציר, בצד הפנימי שלהם מה דינו (4) מצאו בתוך הפנימי שהיה בו את הציר חתיכת בשר קטנה, או שחלק מחתיכה שהיתה על חתיכה זו נמצאה שקועה בתוך הציר שבצד הפנימי, מה דינה [ס"א מחנה, רמ"א, ט"ז סק"ג, יד יהודה סימן ס"ט ארוך סקט"ט].

שאלה ג. חתיכה שכבר מלחו אותה פעם אחת.

(1) האם אפשר למלחה שוב (2) ואם מיד אחרי שמלחו אותה, מסתפק האם נמלחה דיו, או שרוצה ליתר בטחון למלוח שוב האם יכול (3) אם מצא חתיכה בצד, סבר שלא הוכשר, הכשירו אותו, נודע לו אח"כ שלפני יותר מ"ב שעות קודם הוכשר ולא הודח, מה דינו (4) מה העצה לכתחילה לעשות כשמסתפק אם כבר נמלח או לא [ס"א, ט"ז סק"ג, ש"ך סק"ג-ג חכמ"א כלל ל"ג דין כ"א, חמודי דניאל מליחה ל"ו].

שאלה ד. בשר שעדיין לא הוכשר שעירבו אותו בטעות ביחד עם בשר שבאמצע המליחה.

(1) מה דינו (2) האם יש חילוק אחרי כמה זמן גילה את הטעות והוציאו (3) אם עירבו את החתיכה בין החתיכות המלוחות, מה דינה (4) האם יש חילוק בין אם החתיכה שהניחה ביניהם לפני שנמלחה כבר הודחה תחלה מדמה או לא הודחה עדיין (5) ומה דין החתיכות המלוחות שנגעו בה (6) חסר לו מקום ורוצה באמצע המליחה להניח לרגע בשר שבידו שעדיין לא נמלח, האם יכול להניחו בערימת הבשר שבאמצע המליחה [ס"ו, ט"ז סק"מ, ש"ך סק"ט, ס"א, סימן ס"ט ס"ג, ט"ז שם סק"א, ש"ך סקט"ז].

שאלה ה. מלחו בשר ועבר כבר יותר משעה מהמליחה, היה חסר מקום והעבירו אותם לערימה של החתיכות שעכשיו נמלחו, ועדיין באמצע שעת המליחה.

(1) מה דינם (2) והאם שונה במקרה וכבר עבר י"ב שעות ממתי שנמלחו (3) האם יש חילוק אם כבר הודחו מהמליחה או לא הודחו עדיין (4) ומה הדין אם עדיין לא עבר שעה וכבר הדיחו אותם ועירבו אותם בין חתיכות שנמלחו עכשיו ועדיין באמצע שעת המליחה. [ס"ו, ט"ז סק"ג, סקט"ז, ש"ך סק"ט, וסקל"ט-מ].

שאלה ו. החזיק חתיכת בשר להכשירו נפלה לו לתוך הכיור שיש שם הצטברות של ציר ומלח מהמליחה.

(1) מה דינה (2) והאם יש חילוק באיזה מקום בכיור נפלה, או אם הכיור פתוח או סתום (3) האם יש חילוק אם

קנין הלכה

והוציאו מיד, או שגילה את זה רק אחרי חצי שעה, או שגילה רק אחרי מעל"ע שזה נפל לשם (4) האם יש חילוק בין החלק בחתיכה ששכבה בתוך הציר לבין החלק שמחוץ לציר (5) וכן מי שהתחיל להכשיר את הבשר ותוך כדי ההכשרה או מיד אחרי שהניחו ע"ג הקרש מיד נפל לתוך האמבטיה, והוציא מיד, או הוציאו לאחר כשעה. (6) והאם חלוק בזה באיזה מקום באמבטיה זה נפל, או אם הכיור היה סתום או פתוח (7) וכן מי שראה שאחד החתיכות שעל הקרש מליחה נמצא חלקו בין החורים ושקוע בהצטברות המלח והציר שבכיור (8) בכל האופנים הנ"ל מה הדין אם החתיכה נפלה לכיור רק שעה אחרי שנמלחה (9) ומה הדין אם הבשר שהה על הקרש לילה שלם ורק אח"כ נפל לכיור (10) בכל האופנים והדוגמאות הנ"ל האם צריך, ויועיל, להדיחו ולמולחו שוב. (11) ומה הדין בכל הנ"ל אם בישלם ללא הדחה, או ללא מליחה. (12) בכל האופנים הנ"ל האם יש הבדל אם בתוך הכיור ביחד עם המלח והציר הצטבר גם קצת- או הרבה, מים. מההדחה וכדו', (13) וכן מה הדין בכל הנ"ל אם אינו ידוע בודאי שביחד עם המלח שבכיור יש ציר. [ס"ו, ט"ז סקט"ו וסקי"ו, ט"ך סקל"ו, סקל"ט, וסק"מ, רע"א סק"ט, כרימי סק"ו, יד יהודה ארוך סק"מ, ט"ך סק"ג, רע"א טס].

שאלה ז. הכשיר כמות גדולה של בשר אין לו זמן עכשיו להדיחו.

(1) האם יכול להשאירו עד מחר להדיחו (2) מה הדין אם השאירו למחר (3) ואם השאירו עד מחר וראה אח"כ שחלק העופות שכבו על הצד החיצוני ובצד הפנימי הצטבר ציר מה דינו [ס"ה, ס"ו, ס"ט ס"כ, ט"ך סק"ד].

שאלה ח. מצאו בכיור שהכשירו בו בשר, מזלג, סכין וכדו'

(1) מה דינו (2) האם יש הבדל בין סכין לכפית (3) האם יש הבדל אם גילה את זה מיד או לאחר זמן (4) האם יש הבדל בין כמה כמות המלח שהספיק להניח על הבשר לפני שמצא את הסכו"ם (5) האם יש הבדל אם הסכו"ם היה מתחת למקום שנוטף מהכשרת הבשר, או סתם בכיור בתוך המלח והציר שהצטבר (6) אם עירב אח"כ עם הסכו"ם סיר רותח האם יש הבדל בין אם זה היה מתחת למקום שנוטף הציר או סתם בתוך המלח. (4) האם יש הבדל אם זה היה כוס, והיה בתוכו קצת מים [ס"כ, ט"ז סקמ"ט, ט"ך סקפ"ג, חו"ד מידושים סק"ו, יד יהודה קלר סקק"ט, ס"ע ס"ו, ט"ך טס סקט"ו, ועיין רע"א על שפ"ד סימן ז"ח סקי"ט, ושפ"ד סימן ק"ה סק"ה].

שאלה ט. סלטים, חמוצים, חריפים, שהונחו בכלי בשרי,

(1) האם אפשר לאכול אותם בחלבי (2) ואם הביאום לשולחן שבת בכלי פרוה אבל הכניסו בו סכו"ם בשרי למשך הסעודה, האם אפשר לאכול אותם אח"כ עם חלבי. (3) ואם נפל לתוכו בסעודה חתיכת בשר הוציאו אותו אח"כ עם סביב המקום שנפל, האם אפשר לאכול את השאר בחלבי. (4) וכן מי שחתך מלפפון חמוץ עם סכין בשרי, והחזיר את השאר לתוך הקופסא האם כולו בשרי (5) ומה הדין אם ניתז קצת גבינה, או חלב לתוך קופסא של מלפפון חמוץ והוציאו אחרי שעה (6) ומה הדין במי שהכין חריפים, או חמוצים לפסח, גילה אח"כ שהכניס בטעות בכלי חמץ [ס"כ, ט"ז סקמ"ט, ט"ך סקפ"ג].

שאלה י. גמר להכשיר את הבשר ובא להדיחו.

(1) האם יכול להכניס את הבשר לדלי ואח"כ למלאות מים או לא (2) מה הדין אם הכניס קודם את הבשר והצטבר קצת ציר (3) האם יש חילוק כמה מהבשר היה בתוך הציר (4) אם אחרי שהכניס חתיכה אחת והצטבר קצת ציר מילא את הדלי מים, והכניס לתוכו את שאר הבשר ועכשיו אינו יודע איזה בשר היה לפני המים, מה דין כולם (5) ומה הדין אם בהתחלה לא יצא כלל ציר, רק המלח נמס בכלי, (6) אם לפני שהכניס את הבשר בדלי בלי מים הדיחו, ומצא אח"כ ציר בדלי מה דינו [ס"כ, ט"ז סקמ"ז, וסקמ"מ, ט"ך סקפ"א, וסקע"ט].